

TÜRKİYE'DE YENİ BİR DÖNEM: YEREL YÖNETİMLER REFORMU (3)

KATILIM-ŞEFFAFLIK

Yerel Yönetimler Reformu kapsamında yapılan en önemli düzenlemelerden birisi de katılım mekanizmalarının geliştirilmesidir. Katılım; kamu hizmetleri ile ilgili kararların hazırlanması, olgunlaştırılması, alınması ve bu kararların uygulanması aşamalarından birine, birkaçına veya bütününe, o karardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkileneceklerin katkıda bulunmalarınıdır.

Kamu kurumları, topluma hizmet sunmak amacıyla, toplumun verdiği yetkiyle kurulan ve çalışmalarını toplumun kaynaklarını kullanarak gerçekleştiren organizasyonlardır. Uzun yıllar devletten bekleyen, devlet karşısında kendisini hesap verme konumunda gören birey ve toplum, demokrasi kültürünün ve özgürlüklerinin gelişmesi ile etkilenen olmaktan çıkarak etkileyen olma aşamasına girmiştir. Artık, kamu yönetiminin kendisine hizmet amacıyla kurulduğu ve dolayısıyla asıl patronun kendisi olduğu bilincine ulaşan toplum, kendisine sunulanla yetinmemektedir. İnsanlar artık kendisine hizmet için oluşturulan ve kendi kaynaklarını kullanan kurumların etkin ve verimli çalışmalarının yanı sıra kararların alınma ve politikaların oluşturulması aşamasına da dahil olmak istemektedir. Temsili demokrasinin katılımcı demokrasi yönünde gelişim göstermesine paralel olarak bu talepler de artmaktadır. Bu gelişmelerin sonucu olarak kamu kurumlarında "katılım" konusu önemli gündem maddeleri arasında yer almaktadır. Demokrasiyi üstün kılan, halkın siyasal sisteme katılımı ve denetimidir. Katılımın amacı siyaseti ve yönetimi etkilemektir.

Yerel Yönetimler, temsilî demokraside halkın yerel kamusal menfaatlerinin teminatıdır. Diğer taraftan, demokratik sistemin önemli bir unsuru olarak çoğulculuğun, katılımın sağlanmasında, yerel ve ulusal menfaatlerin uzlaştırılmasında, halkın tercihleri ile talep ve beklentilerinin yönetime

yansıtılmasında, yerel yönetimlerin önemli rolleri bulunmaktadır. Yerel yönetimler, halkın katılımını sağlamada merkezî idareye göre çok daha fazla imkân ve yeteneklere sahiptir ve böylece tüm sistemin yönetim kapasitesini de güçlendirmektedir.

Yerel yönetimler vatandaşlara ilave seçme ve seçilme imkânı sağlamakta, sivil toplum örgütleri de dahil olmak üzere onlara daha fazla katılım imkânı vermektedir. Böylece adeta demokrasi için eğitim merkezleri işlevini görmektedir. Ayrıca, mahallî politikacılar her gün birlikte oldukları belde halkına karşı daha fazla sorumluluk hissetmektedir.

1580 sayılı Belediye Kanununun 13. maddesinde "Her Türk, nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşerisidir. Hemşerilerin belediye işlerinde reye, intihaba, belediye idaresine iştirake ve belde idaresinin devamlı yardımlarından istifadeye hakları vardır." İfadesi yer almakta id. Fakat ne yazık ki, bu madde hükmü uygulamaya yansıyamamış ve hatta enteresandır, kent konseyi ve benzeri isimler altında katılımı sağlamak isteyen, kamu oyunun talep ve beklentilerini ölçmek için anket çalışması yapan kimi belediyeler hakkında soruşturma bile açılmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nda da "Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur.

Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda, üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır." ifadesi yer almaktadır.

Belediye Kanununun genel gerekçe bölümünde, kanun tasarısının hazırlanmasındaki temel gerekçeler açıklanırken, katılımı ilgili şu ifadelere yer verilmektedir:

“Belediyelerin yeniden yapılandırılmasında Tasarı ile getirilen hükümlerden bir kısmı da bu idarelerin daha demokratik, katılımcı ve saydam hale getirilmesine ilişkindir. Vatandaşların yönetime katılma talebi ile kamu hizmetlerinin etkin sunulması arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Tasarıda mahalle yönetiminin, mahalle halkı ile belediye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde ve sorunların belediyeye aktarılmasında önemli bir rol oynamasını sağlayacak düzenlemeler getirilmektedir. 1580 sayılı Kanunda da yer alan hemşehri hak ve yükümlülüklerinin kapsamı ve niteliği genişletilerek hemşeriliğe daha aktif ve katılımcı bir özellik kazandırılmaktadır. Hizmetlerin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulması öngörülerek belediye yönetimlerinin daha demokratik ve vatandaş odaklı bir anlayışı benimseyecekleri düşünülmüştür. Katılıma ilişkin yeniliklerin başında belediye meclislerine ve ihtisas komisyonlarına katılıma ve görüş bildirilmesine ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Belediye meclisi kararları uygun yollarla halka duyurulacaktır. Belediyenin desteği ile toplanacak kent konseyleri herkesin görüşünü açıklama imkânı bulduğu bir platform olacaktır. Konsey kararlarının belediye meclisinin ilk toplantısında değerlendirileceğinin öngörülmesi belediye yönetimine katılmanın başka bir boyutunu oluşturacaktır. Tasarının, kimi belediye hizmetlerinde gönüllülerin çalıştırılmasına imkân veren maddesinin de, belediyelerin yurttaş taleplerine karşı daha duyarlı olmasına ve halkla belediyenin yakınlaşmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.”

5393 sayılı Belediye Kanunu’nda başta kent konseyi ve gönüllü katılım mekanizmalarının hayata geçirilmesine imkan tanınması ile, artık hemşehrilerin katılımının önü açılmış olmaktadır.

Kent Konseyleri; seçilmiş yerel yönetim organlarının çalışmalarına halk katılımını ve denetimini sağlamak için, en alt düzeydeki yerel yönetim biriminden(mahalle/köy) yukarıya doğru örgütlenerek demokratik kitle örgütleri temsilcileri ve uzmanların da katılımıyla oluşturulan meclislerdir.

5393 sayılı Belediye Kanunu bu konuda şu düzenlemeyi içermektedir: Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent

konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. (Madde 76)

Kent konseylerinin kuruluş ve çalışmaları ile ilgili yönetmelik taslağı İçişleri Bakanlığınca hazırlanmış ve kamuoyunun değerlendirilmesine sunulmuştur.

Kanunun 77. maddesinde gönüllü katılım ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır: "Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürlülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular. Gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usûl ve esaslar İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir." Bu yönetmelik 9 Ekim 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu düzenlemeler sayesinde yerel yönetimlerde katılım güçlendirilmiş, yeni kamu yönetimi yaklaşımının hayata geçirilmesi yolunda önemli adımlar atılmıştır.

Şeffaflık, açıklık, gün ışığında yönetim gibi kavramlar, son yıllarda en sık kullanılan kavramlardandır. Bu kavramlarla anlatılmak istenen, yönetimin otoriter tutumdan vaz geçmesi, içine girilmezliği azaltması, halkın etkilerine açık olmasıdır.

Gizlilik, kamu yönetimindeki yolsuzluğun, verimsizliğiz, kayırmacılığın, politik ayrımcılığın en önemli sebepleri arasındadır. Bu olumsuzluklar da, kamu yönetiminin kendisinden beklenen fonksiyonları yerine getirmesini engellemekte, toplumsal kaynakları verimsiz kullanımla harcamakta ve halkın kamu kurumlarına olan güvenini zedelemektedir. Bu sebeptendir ki, tüm kamu reformlarında şeffaflık üzerinde önemle durulan konular arasında yer almaktadır.

Şeffaflığın temeli ilgili olan herkesin gereksinim duyduğu bilgiye erişebilmesinin sağlanmasıdır. Bilginin şeffaflığı artırabilmesi için gereken özellikler şunlardır:

Erişim: Bilgi eşit şartlar altında herkesin erişimine açık olmalıdır.

İlgililik: Bilgi, ihtiyaçla ilgili olmalıdır.

Anlaşılabilirlik-Nitelik-Güvenilirlik: Bilgi, nitelikli ve güvenilir olmalı; tam, doğru, tutarlı, açık ve basit bir şekilde ifade edilmelidir.

Zamanlılık: Bilgi periyodik olarak ve zamanında yayınlanmalıdır.

Belediyeler, merkezi idareye göre daha fazla halkın gözü önünde olan kurumlardır. Belediye meclis üyeleri de milletvekillerinin aksine meslekleri vekillik olan kişiler olmadıkları için günlük hayatın içinde herkes gibi yaşamaktadırlar. Yani, belediye yönetimi ve meclis üyeleri ayrıcalıklı bir sınıf oluşturmamaktadır. Bu sebeple de halkın gözetimine ve denetimine, merkezi idareye göre daha açık olan kurumlardır.

Ülkemizde birbiri ardına çıkan yasalarla şeffaflık tüm kamu kurumları için geliştirilen ve zorunlu olarak uygulanması istenen bir anlayıştır. Bu sebeple 5393 sayılı Belediye Kanununda şeffaflıkla ilgili düzenlemeler yer almakta olup, bu düzenlemeler şunlardır:

*Kesinleşen meclis kararlarının özetleri yedi gün içinde uygun araçlarla halka duyurulur. (Madde 23)

*Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur. (Madde 24)

* Denetime ilişkin sonuçlar kamuoyuna açıklanır. (Madde 55)

* Faaliyet raporu ..... kamuoyuna da açıklanır. (Madde 56)

Belediyeler, ayrıca Bilgi Edinme Hakkı Kanununa göre, kendisine sorulan soruları cevaplamak zorundadır.

Belediyeler, belediye icraatlarını halka anlatabilmek amacıyla genelde tanıtım kitap ve broşürleri hazırlamaktadırlar. Son yıllarda da belediye veb sayfaları bu amaçla kullanılmaya başlanmıştır. Fakat, bu araçlar şeffaflık yönünden yetersiz olduğu gibi güven de vermemektedirler. Vatandaşlar, bu gibi yerlerdeki bilgileri idarenin denetiminden geçmiş bilgiler olarak görmektedirler. Son dönemde ilk defa Pendik Belediyesi tarafından başlatılan bir uygulama, şeffaflık konusunda önemli bir gelişim olarak değerlendirilebilir. Belediye meclis toplantıları ve ihaleleri belediyenin veb sayfasında naklen yayınlanmaktadır.

Yerel yönetimler reformu kapsamında yapılan düzenlemeler içerisinde katılım ve şeffaflık konusunda önemli adımlar atıldığı gözlemlenmektedir. Mevzuat yönünden yapılan bu düzenlemelerin belediyeler tarafından sağlıklı biçimde hayata geçirilmesi katılımcı ve demokratik yönetimler açısından önemlidir.